

Даринка Рацков

ПОРТРЕТИ ИЗ ГРАДСКОГ МУЗЕЈА ВРШАЦ

У уметничком одељењу Градског музеја у Вршцу, прикупљено је до сада више од 170 портрета различите функције, намене, стилског порекла, технике и ликовне вредности. У најширем обиму то су портрети грађанског карактера које је јавности успешно презентовала Драгана Куручев, историчар уметности, под називом *Портрети* 2008. године. Изложба је имала добар одјек код публике о чему сведочи и цифра од 6.000 посетилаца. Каталог је израђен у пуном колору и на скоро 100 страна.

Вршац је град у којем су рођене и у којем живе славне личности – велики духовници, писци, сликари, архитекте, глумци, политичари, публицисти, занатлије и трговци постали су синоним своје епохе. Вршчани их и данас препознају као градитеље свог града. Портрети познатих грађана из понуђене галерије ликова су, између осталог, и документ једног прошлог времена и својеврстан уметнички симбол који свако време надилази са универзалним и јединственим значењем.

Портрет као тема често се користио у историји уметности. Његова традицију у српском сликарству је дугачка јер представља наставак нашег средњовековног сликарства. Са европеизацијом која је започела у XVIII веку, са закаснелим облицима барока, ова тема добија већи значај у епохи класицизма, романтизма, реализма до модерне и траје до данас. Шетајући се овом галеријом ликова стичемо утисак да је Вршац одувек био важан историјски, политичко-друштвени и културни центар.

Портрети су стварани са намером да прикажу статус насликане особе, њен положај и богатство. Стога галерију сликаних ликова чине озбиљни и достојанствени представници одређеног друштвеног staleжа. Бурни историјски догађаји и промене учинили су да сликање портрета, као оличење грађанства, носи пре свега интимнију ноту. Повучени у своје домове и ван спољних дешавања, портрет је опстао као траг времена и епохе у којој се живело. Ликовна дела на којима су овековечени женски пор-

трети посебно представљају сведочанство о оновременом начину одевања у Војводини, који је пратио модна дешавања у Европи. Психолошка обрада лика и сличност са портретисаном особом зависили су од умећа сликара.

Портрети су представљени као готови и потпуно завршени, како у слици, тако и у дефиницији скице, управо због намере да се портрет тематски потпуно заокружи. Најачи акценат стављен је, свакако, на портрет грађанског типа, рађен у уљаној техници, на платну, док се остали изузеци представљају у циљу диференцирања и детерминисања теме. Заједно са другим темама, у истраживању које следи о цртежу и графици, портрет ће заузети посебно место.

Пратећи ликове учачају се и стилске разлике нпр. барокне слике са портретом Јована Ђорђевића епископа вршачког, потом владара деспота Ђурђа Бранковића, или портрети градоначелника Константина Стајића и његове супруге. Портрети господина и госпође Вајс из Темишвара носе карактеристике парадног, достојанственог става, са раскошним декоративним сјајем, како већ одговара њиховом статусу и добу када су настали. У Ликовној збирци Градског музеја, под одељком Портрети, нашао се већи број слика које имају високу уметничку вредност, чиме се уписују као вредноте наше баштине. Таква су дела сликара Аксентгија Јанковића – портрети Петра и Марије Нешић, док се од познатог нам банатског сликара Јована Поповића чува чак десет

портрета. Дела сликара Николе Алексића и Новака Радонића, као и других уметника из XIX века, карактерише поједностављена композиција представе фронталних погледних минималне декоративности и са строгим цртежом и глатком фактуром, што је чинило да слике из овог времена делују смирено и уравнотежено. Дела из времена романтизма са краја XIX века ублажавају укоченост сликаних ликова, палета се просветљава, обогаћује, добијајући пуноћу, пастиозност, смелост кроз контраст светлости и сенке.

Модерни токови као пленеризам и импресионизам увели су нове тенденције у портретно сликарство. Ту бисмо могли да сместимо дела познатих имена наше уметности: Уроша Предића који је насликао славног вршчанина Јована Стерију Поповића, или Пају Јовановића који је портретисао Лазу Дунђерског, краља Александра Карађорђевића, композитора Уроша Цимића. Мање познати сликар Светислав Вуковић насликао је Уроша Предића и Јована Стерију Поповића.

Ова успела изложба грађанског портрета, поред локалног карактера има и интернационални, јер су одувек овде живели и радили познати вршачки грађани и уметници – Немци, Мађари, Руси, Румуни, који су сликали своје суграђане. Аутор изложбе Драгана Куручев се као кустос историчар уметности студиозно бавила овим сликама, дајући поред основних података о уметничким делима и биогра-

фије сликаних личности, као и свих уметника, што је допринело садржајности и информативности изложбе. Избор портретисаних личности делом је и продукт социолошког истраживања, али и измењеног ликовног интересовања.

Вршац је био и остао град са развијеним обликом грађанског живота карактеристичним за европске градове, што показује образовање, друштвени живот, школе, позориште, удружења и др. Може се рећи да је процес стварања грађанског живота отпочео пре него што је Вршац добио статус града. Значајни су немачки и мађарски утицаји на културни живот Вршчана. Како је град био центар епархије и војних гарнизона многи племићи, чиновници, уметници школовали су се по великим градовима у Бечу, Пешти, Темишвару и уносили дух европеизације. Свакако да је појава фотографије и нових визуелних средстава утицала на смањен интерес израда за поручивање сликаних портрета. Фотографију је у овај град унео нико други до отац познатог уметника Паје Јовановића, који је и био први фотограф у граду. Вршац се мењао кроз векове али његов грађански дух није уништен.

Путем праћења уметничких кретања, смене стилова, њихових варијација, документарне занимљивости, ова специфична визура омогућила је аутору једну комплексну анализу, кроз популарну, стару и интригантну тему – интерпретацију људског лика.